

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **IX.**

V sredo 26. listopada (poznojesna) 1851.

List **48.**

Prebivavcam

*krajske kronovine! *)*

Znano Vam je, da je pretečeno poletje na Dolen-skim toča več krajev in večkrat zaporédoma pobila. Posebno hudo je pa nesreča Metliško in Černomeljsko okolico zadela. 10. in 27. julia in 15. septembra je bila v teh krajih toča tako strašno, da je žita skorej popolnoma pokončala, sočivje v rasti ustavila in na tertah ne samo grojzdje popolnoma pobila, ampak tudi terte tako poškodovala, da več let roditi ne bojo mogle.

Odlašalo se ni nič, škodo zvediti, da bi se tistim, ktere je nesreča zadela, berž ko je mogoče, davki spregledali, kolikor to postave pripusté, in moja skerb je, da se tistim poškodovanim posestnikom, ki so v zadregi svoje davke odrajtovati, v tisti obširnosti milost naklone, ktero mi miloserčnost blagovoljne vlade odkaže.

Pa z mano vred spoznate, da zamorejo ti pomočki le malo pomagati, če se velikost nesreče pomisli, ktero je nemila nevihta prebivavcam ravno taci krajavi naklonila, kteri se med najubožniši krajske dežele štejejo, kakor je sploh znano.

Po naznanilih, ktere sim dobil, je v 36 davknihsoseskah teh le 91 vasi Černomeljskiga okrajniga glavarstva v taki nadlogi, da ne véjo, od kod boste najmenj dve tretjini njih prebivavcov po zimi in spomladi najpotrebniši živež dobivale: Kleče, Skrile, Planina, Ponikve, Sredgora, Male Toplice, Lahina, Maverl, Jelševnik, Bistrica, Miklarje, Telčji verh, Tučev Dol, Rodine, Zajčji verh, Gorenja in Dolenja Paka, Otovec, Sela pri Otovcu, Ručetna Vas, Lokve, Naklo, Rožičev Verh, Dobličje, Grič, Jerneja Vas, Tanča Gora, Dragovanja Vas, Kvasica, Breznik, Oberh, Kočevje Svibnik, Černomelj, Loka, Desinc, Čudno Selo, Zastava, Tribučje, Bedenj, Pribince, Adlešče, Dolence, Podbrezje, Gorence, Velika in mala Sela, Verhovce, Fučkovce, Cerkvise, Krasinc, Prilozje, Kót, Vertača, Vertačičje, Sela, Semič, Petrova Vas, Mihéla Vas, Rožanc, Vinji Verh, Krupa, Stranska Vas, Moverná Vas, Kervavči Verh, Dobravice, Metlika, Križevska Vas, Sveršak, Radovič, Rozalnica, Slamna Vas, Radovica, Radovše, Boldreš, Beréca Vas, Dragemlja, Bušina Vas, Bojanja Vas, Krašni Verh, Draščice, Kermačina, Železniki, Vidošičje, Dola, Gabrovec, Lešče, Hrast, Ravnace, Gornji in Dolnji Suhor, Lokvica in Ternovec.

Kakor je bila moja dolžnost, sim se sam na mestu prepričal, da je vse tako, kakor sim pisma dobival.

Revšina v teh krajih je zares tolikanja, da bodo mogli ljudje stradati; lakota pa pripelje sabo žalostne

nasledke, od kterih se človeško okó z grozo in s pomilovanjem rado oberne.

V hišah celih gruntarjev in polgruntarjev, kteri pridelke z več oralov poljá, senožét in vinogradov dobivajo, sim našel komaj par mernikov prosá, in še tega zmešaniga s sémenam marsikteriga osata, da ga je le bilo več; krompirja celò nič in sicer podzemeljskega sadu in sočivja komaj toliko, da morejo do svečnice shajati; ne kaplice pa vina, ktero je sicer nar veči premoženje teh krajev, iz kteriga stroške gospodarstva in davke plačujejo.

Še manjši kmetje pa, maseljčarji in bajtarji, kteri imajo družino 8 do 10 ljudi in še več preživiti, so mi večidel le po 3 ali 4 vagane sirka kot ediniga žita pokazali, ki je že sam po sebi za živež ljudi silno silno žalosten.

Tudi sadja, ktero je v družih krajih zavolj dobre cene veliko pomagalo, ni v teh krajih, da je nesreča največji mero dosegla, popolnoma nič bilo, in jokaje mi je marsiktera mati tožila, da tudi tega za svoje otroke nič nimajo, ki bi zadovoljni bili, ako bi jim pest suhih češpelj vunder vsaj enkrat na dan lakot nekoliko potolažila.

Viditi, da ti ljudje, ki so že tako iz otročjih let pomanjkanja vajeni, tudi tega nimajo, kar človek v največji sili vunder imeti mora, to je kosček kruha, in naj bi bil še tako slab in črn, da že otročiček na velih persih matere lakote ne pogine, da ljudje za delo ne oslabé, in jih sila ne priganja, zvunaj dežele beračevati, ker revšina dalječ okrog in okrog s tako težko roko pritiska, da se nikjer ni miliga darú nadjati, — vse to viditi in o taki revšini še slišati, da ljudje s pravo in v resnici keršansko udanostjo to nesrečo terpijo: me je navdalo o mojim popotovanju s pogumnostjo po milih darovih svojo roko stegniti po celi deželi, ktere poglavar bitimi je čast naklonjena, — po mestih in vaséh, kjer koli kako usmiljeno serce v persih bije in kjerkoli je še mogoče, kak dar podeliti, po zalogih in prodajavnicah kupčijskih, kjer žita leži obilo nasutiga; — obernem se tudi do manj premožniga kmeta, kteri morde vunder pešico žita čez svojo potrebo darovati zamore.

Po celi krajski deželi se obernem s prošnjo za podporo ubogih revežev Metliškiga in Černomeljskiga kraja.

V Ljubljani prejemlje darove častiti mestni odbor; tudi založnika nemškiga Ljubljanskiga Časnika Ign. žl. Kleinmayer in F. Bamberg in častitljiva duhovšina po mestnih farah darove voljno prejemajo. Na deželi pa se zamorejo pri častitljivi duhovšini kakor tudi pri okrajnih glavarstvih vsakteri mili darovi in pomočki odrajtovati. Ker je nesreča 36.000 delov njiv in vinogradov zadela, ktero mora 3800 obdačencov terpeti, in ktera znese najmanj 260 tavžent goldinarjev, ne bo scer milovšina dobrotljivih

*) Ker pridejo »Novice« tudi v mnogo rok miloserčnih bravcov zunaj Krajskiga po Slovenskim: naj se usmilijo tudi oni svojih usmiljenja vrednih bratov po rodu na Krajskim! Tudi vredništvo »Novic« prejema milodare.
Vred.

ljudi vsimu pomagati mogla, vunder saj k potrebnimu živežu zamore kolikor toliko pripomoči.

Da se bode z razdelitvijo pripomočkov, ktere bo Vaša usmiljenost Vašim rojakam podarila, skerbno ravnalo, sim Vam jez porok v imenu komisij, ktere so za reveže v Metliki in v Černomlju ustanovljene in ustanovljene ostanejo tako dolgo, dokler sila ne mine, ki je bila nesrečnim naklonjena po previdnosti božji.

V Ljubljani 18. novembra 1851.

Gustav grof Chorinsky s. r.
c. k. poglavar.

Perva razstava in kmetijska seja u Soštanju.

(Po J. Suču poslano.)

(Konec.)

Dalje naš govornik dokaže, zakaj na polji tako malo pridelamo, in če nam Bog tudi bolji letine podari, vunder ni žetva primerjena sétvi?

Poglaviten uzrok je — pravi — ker premalo in le s slabim gnojem gnojimo. Poskerbeti je si jako veliko in dobrega gnoja pripraviti in ne pustiti, da se pod steno suši ali pa u lužah zvodení in ga dež spera. (Poduk kakove morajo gnojiša biti.) Naj bolji gnoj — prava zlata ruda — pa se večidel po kmetih za vogli raznaša in dvoriše ž njim ognjušava. -- Kar zlo neradi pogrešamo, je malo kje vpeljano — to so straniša (sekreti), ki bi vunder naj važniši tovarna (fabrika) kmetu bile. (Poduk, kako s takim gnojem se pečati). Od človeka gré na dan, z vodo vred, čez poldrugi funt gnoja. To znese u letu blizo 5 centov in pol, s čemur se da 8 centov pšenice pridelati. Toraj Anglijani cenijo gnoj, ki od enega samega človeka u letu pride, na 24 gold. srebra veljave. Koliko zgubo ima tedaj kmetovavec, kteri straniša nima in ne vé takega gnoja porabiti! Ne govorim prenapeto, če rečem, da takova zguba skozi 15—20 let ni manjša, kakor če posestniku hiša pogori. Poskerbeti je toraj, da je pri vsaki hiši obokana kuhinja in zidan dimnik, da ogenj u streho ne šine; pa tudi, da je pri vsakej hiši na primerjenim prostoru straniše, — da bo snažno okoli hiš, in se zlata ruda ne uničuje. Velika zasluga gg. županom, če bojo na to pazili! —

Govornik se je jako vslužil poslušavcem, ker je razmere mnogoverstne živinske piče dokazal, po kterim tehtilu edno drugo domestuje, na priliko: 1 funt turšice ali pa 5 koruna, 9 korenja, 13 repe ali pese. Rěží ali pa ajdne 100 funtov, ali pa: pšenice 85, ječmena 118; ovsa 137, prosa 88, turšice 80, boba 120, naj bolji sená 280, konjskega sená 400, detelje 270, ječmenice ali ovsenice 500, turščence 1200, pšeničnice 1300, reženice 1400, koruna 551, korenja 790, répe 1140. Če se piča razopari, se pri 20 centih 2—4 centov prihrani.

U 100 funtih je osnutka na meso — na mastnino

u bobu	31	52
„ ovsu	10 $\frac{1}{2}$	68
„ ječmenu	14	68
„ turšci	12 $\frac{1}{2}$	77
„ repi	1	9
„ korenji	2	
„ pesi	1 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$
„ korunu	2	24 $\frac{1}{2}$

Po tem dokazu se vidi, da turšica vsako drugo pičo pri debelenju preseže, in da bi slanina jako draga bila, ko bi prešice s korunom debelili. Bolji je pri se-

dajšini visoki ceni korun prodati, pa turšico za debelenje prešicev kupiti.

Odbornik nam je napredovanje u Šoštanju tudi u družih važnih kmetijskih zadevah dokazal: da so se to leto tu tri sadiša drevesc (Baumschule) vtemeljile; da, sčasoma sviloprejke upeljati, je u vigredu 600 murv razsadil, in je zopet 300 jam pripravljenih prihodno spomlad murve u nje saditi. Tudi je dva tavžent hmeljnih sadežev naročenih in 8 funtov gladeževega semena (Kardendistel-Samen) pripravljene, da se bodo tudi tu take obertnijske reči vpeljale.

Da je ta seja bila dobra spoznana, dokaže pristop 23 visokih gospodov in slavnih kmetovavcov u kmetijsko družbo.

Tudi še omeniti moram, da je drugi dan po seji, po predlogu g. učitelja, P. Musi-ta, za rajncega čast. gosp. Mat. Vertovca se peta maša brala in mertvaške bile pele, ktere ga gospoda zavolj neprecenljivih zaslug noben hvaležen Slovenec nikdar pozabil ne bo*).

Naj mu lahka bo zemljica, ker je u življenji jo jako dobro poznal, in tudi nam nje skrivne dragočene zaklade razkril!

Velki zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

20. t. m. je bil velki zbor krajske kmetijske družbe od 9. do dveh popoldne. Čeravno je bilo vreme grozno slabo, ker je sneg ravno takrat celo deželo zapadel, se je vunder zbralo dokaj udov, in pomenki so bili v mnogih rečeh prav živi. Tudi g. deželni poglavar grof Chorinsky je zboru čast skazal in v zbor prišel ter se vdeležil posvetovanja.

V nobenim zboru pa še dosihmal ni bilo toliko noviga kmetijskiga orodja razpostavljeniga, kakor v tem, ktero je g. predsednik Fid. Terpin zboru na ogled poskerbel in s tem vnovič pokazal, kako nevtrudljivo on skerbí za pravo djansko povzdigo kmetijske družbe in kmetijstva na Krajskim. Ker pa iz samiga tega, da se novo in v družih deželah hvajeno orodje le ogleduje, še za deželo noben dobiček ne izvira, se bodo po njegovim nasvetu poleti v Ljubljani te in še druge v Londonu kupljene orodja vpričo povabljenih kmetovavcov na polji poskusile in njih vrednost v delu prevdarila, h kterimu se bojo kmetje iz vsih krajev povabili. To bo prav kmetijsk shod, za celo deželo koristen.

Začel je g. predsednik zbor z naznanilam pisma, ki ga je svitli nadvojvoda Janez družbi pisal, milovaje da mu zima in preslabo vreme brani k zboru priti, kteriga naznanjene pomenke bo z veseljem bral. Z radostjo pozdravi g. predsednik dalje g. deželniga poglavarja, kteriga pričujočnost je družbi dokaz njegove marljivosti za prid kmetijske družbe. S pohvalo spomne na dalje pridnosti veči del vsih podružnic, ktere si lepo prizadevajo za blagor domovine; s hvaležnostjo oméni velike pripomoči, ktero ste c. k. ministerstvo kmetijstva in c. k. deželno poglavarstvo skozi preteklo leto družbi dodelile. Po teh veselih naznanilih pa položi g. predsednik ginjeniga serca cvetlico miliga spomina na grob našiga Matija Vertovca, skozi 25 let nevtrudljiviga uda, slovenskim deželam nepozabljiviga pisatelja, za svojo domovino mnogo mnogo zasluženiga domorodca, kteri bo v svojih delih živel za vse veke, vedno nam v lep izgled! Po tem je naznanil g. predsednik vse orodje, ktero je v Londonu, v Draždani in na Dunaji za-se in za družbo naku-

*) Slava vam, verli mož, ki ste v mili spominek neprecenljiviga Slovenca to obhajilo nasvetovali, — slava vam vsim, ki ste se tega obhajila vdeležili in pokazali, kako brat vredniga brata tudi v grobu spoštuje. Vred.